

Belijdenis en eenheid (7): Hoe verder te gaan met internationale interkerkelijke relaties

Wij vervolgen hier de artikelenserie over 'belijdenis en eenheid' van de hand van ds. P.K.A. de Boer, emeritus predikant van de *Free Reformed Churches of Australia*.^[1]

Gelet op de voorgaande artikelen zal het niemand verbazen dat mijn advies is dat alle ware kerken wereldwijd aangemoedigd moeten worden om de Drie Formulieren van Eenheid aan te nemen als een getrouwe samenvatting van Gods Woord, onder erkenning dat hetgeen daarin is beleden datgene is wat Gods Woord werkelijk zegt. Indien een ware kerk een probleem heeft met enig onderdeel van deze *Drie Formulieren van Eenheid*, laat ze dan naar voren komen en vanuit de Schrift de waargenomen dwaling aantonen. Als geen bewijs van deze dwaling kan worden gevonden, wat zou dan het probleem zijn om deze belijdenissen te aanvaarden en over te nemen? Als kerken dát doen, en Gods Woord in praktijk brengen zoals samengevat in deze belijdenissen, zouden wij hen niet met veel dankbaarheid omarmen? Zeker, dan kunnen er bepaalde verschillen zijn met betrekking tot het kerkrecht, maar zou dat werkelijk uitmaken? Hebben we in feite niet hetgeen hier wordt voorgesteld reeds geaccepteerd met artikel 46 van de *Kerkorde*?

Het is te verwachten dat er verschillende directe reacties zouden komen op dit advies. Het kan bijvoorbeeld worden beargumenteerd dat andere kerken andere getrouwe belijdenissen kunnen hebben; kerken in andere plaatsen van de wereld kunnen te maken hebben gehad met andere zaken dan in Europa (of in het bijzonder in Nederland); en verschillende mensen hebben verschillende tradities

en culturen. Goed, laten we deze punten bezien.

Mogelijke andere getrouwe belijdenissen

Het is redelijk om de mogelijkheid onder ogen te zien dat andere kerken andere belijdenissen kunnen hebben, maar als dat getrouwe belijdenissen zijn, laat ze dan deze belijdenissen naar voren brengen. Zouden we niet blij moeten zijn en gewillig om deze belijdenissen te toetsen op de basis van Gods Woord? Als ze getrouw zijn, waarom zouden we een probleem hebben om deze belijdenissen te aanvaarden, tezamen met degenen die we reeds hebben? Zouden we in feite ons niet moeten verheugen wanneer we horen hoe anderen op verscheidene wijzen zijn versterkt, en naarstig zijn geweest om andere dwalingen af te wenden?

Maar laten we realistisch zijn. Het is waar dat toen de apostelen voor het eerst werden uitgezonden om over de gehele wereld het evangelie te verkondigen zij niet ieder gebied bereikten. Ze gingen niet naar Noord- of Zuid-Amerika of de zuidelijke uithoeken van Afrika. Het is ook onwaarschijnlijk dat ze gingen naar dat wat nu bekend staat als China, Korea, Japan en de oostelijke kustgebieden van Rusland. Hoewel er aanwijzingen zijn dat de apostel Thomas in India is geweest en we zeker weten dat de apostel Paulus in Rome is geweest. Er zijn ook duidelijke aanwijzingen dat er zeer vroege kerken waren in Noord-Afrika en sommige van de eerdere edities van de Apostolische Geloofsbelijdenis zijn gevonden in Spanje. Werden niet sommige van de eerste oecumenische concilies in Constantinopel gehouden, wat in het hedendaagse Turkije ligt? Inderdaad vond een kerkscheuring plaats richting het einde van de eerste en het begin van het tweede millennium na Christus. Dit was het gevolg van verschillen tussen de oosterse en westerse kerken. Tot vandaag weigeren de oosterse kerken te aanvaarden dat de Heilige Geest van zowel de Vader als de Zoon uitgaat [zie Joh. 15:26 en de introductie op de Geloofsbelijdenis van Nicea (in het kerkboek zoals in gebruik in de FRCA, vert.)]. Onze voorvaders in het geloof begrepen dat dit een essentieel leerstellig verschil was, een verschil dat tot vandaag blijft. Het is niet een verschil wat simpelweg verdween en niet-essentieel werd met het verstrijken van de tijd. Met het zendingswerk van de oosterse kerken werd deze essentiële leerstellige dwaling verspreid.

Bovendien, met het verstrijken van de tijd, en door allerlei kerkstrijd, hebben verdere kerkscheuringen plaatsgevonden. De reformatie in de 16 en 17 eeuw van de kerken die rooms waren geworden, vond omstreeks dezelfde tijd plaats als de toegenomen handel met oosterse landen, denk aan de specerijen- en zijdehandel, evenals de ontdekking van beide Amerika's en iets later Australië. Dit viel plaats met zendingswerk door niet alleen hen die vast hadden gehouden aan Gods Woord, maar ook door degenen die bleven vasthouden aan de valse roomse lering, en ook door hen die destijds de valse leer van wederdopers en arminianen omarmden. Met andere woorden, de spreiding van het evangelie door de wereld vond plaats in een historische context die niet eenvoudigweg kan worden genegeerd. Al lange tijd konden getrouwe zendelingen niet simpelweg negeren hoe valse leraars en zendelingen de oosterse ketterij betreffende de leer van de Heilige Geest verspreidden. Ook konden ze de Rooms-Katholieke ketterij niet negeren, waarmee de verzoening door Christus' bloed alleen werd ontkend. Hetzelfde moet gezegd worden van de ketterij van de wederdopers met betrekking tot verbond en overdoop. En evenzo van de arminiaanse ketterij met betrekking tot de eeuwige verkiezing, evenals de ketterse leringen van quakers, en van Joseph Smit en de mormonen.

Hopelijk wordt het beeld duidelijk dat verscheidene theologische verklaringen en belijdenissen zijn gemaakt in deze context van voortgaande strijd en moeiten van de kerken om getrouw te blijven. Uit dit zeer korte overzicht is reeds duidelijk dat de geschiedenis van kerkstrijd, in het algemeen gesproken, niet plaatsvond in geïsoleerde uithoeken van de wereld, maar een onmiddellijke, wereldwijde impact en effect had. Het was daarom erg onrealistisch voor degenen die een hereniging van alle kerken wereldwijd voorstelden, in een Wereldraad van Kerken, om deze kerkstrijd en -scheuringen in het verleden te negeren, alsof ze nooit plaatsvonden. Het mag misschien heel goed hebben geklonken om terug te gaan naar slechts de *Apostolische Geloofsbelijdenis* als basis voor kerkelijke eenheid, maar dat is onmogelijk wanneer we inzien hoe dat wat in deze mooie belijdenis is beleden op vele wijzen is genegeerd en veronachtzaamd. Zoals eerder is aangewezen, is de *Heidelbergse Catechismus* voor een groot gedeelte een verdediging van deze *Geloofsbelijdenis*.

Goed, laten we teruggaan naar het punt van mogelijke andere getrouwe belijdenissen. De werkelijkheid is dat andere belijdenissen zijn gegroeid en opgekomen in de context van deze wereldwijde, doorgaande kerkelijke strijd. Daarom, nogmaals: andere getrouwe belijdenissen? Ja, we kunnen en moeten bereid zijn en dankbaar wanneer iemand tot ons komt met een dergelijke belijdenis, maar hebben we niet reeds een goed idee van wat een dergelijke belijdenis inhoudt, wanneer ze voortkomt uit een historische achtergrond van de wederdopers, baptisten, pinkstergelovigen, arminianen, of welke andere achtergrond ook? Misschien dat sommigen, door het bestuderen van Gods Woord, hebben herontdekt wat de Here werkelijk zegt. Zodoende horen we sommige mensen spreken over gereformeerde baptisten, of calvinistische baptisten. Maar blijft het niet triest, zoals door deze benamingen tot uiting komt, dat velen, terwijl ze veel van de waarheid van wat de Schrift werkelijk zegt willen omarmen, toch willen vasthouden aan sommige van de ketterse eigenheden van de baptisten? Is het probleem niet veel te vaak dat wij bang zijn om op directe en duidelijke wijze te spreken, omdat we bang zijn om beschuldigd te worden van een gebrek aan menselijke empathie? Dit brengt ons op de vraag van de verschillen in tradities en culturen.

Verschillen in tradities en culturen

Allereerst moet altijd in het oog worden gehouden dat *tradities* en *culturen* niet neutraal zijn. Alle aspecten van het leven zijn aan de Here onderworpen en door Zijn Woord geleid. Op een heel duidelijke wijze heeft dr. K. Schilder laten zien dat alle cultuur een kwestie is van toepassing van Gods Woord in onze dagelijkse levenswandel. We kunnen op soortgelijke wijze spreken over *tradities*. De Schrift waarschuwt ons ervoor om aan de *tradities* van mensen vast te houden (zie Matth. 15:1v.; Kol. 2:8), terwijl we tegelijkertijd worden opgeroepen vast te houden aan de tradities die ons door de Here zijn geleerd (Gal. 1:14; 2. Thess. 2:15). Toch hadden de kerken in het nieuwtestamentische tijdperk nooit een probleem met hoe sommigen verschillende dingen, en op verschillende wijze, zouden eten. In dat opzicht houden we vast aan wat ons wordt geleerd in, bijvoorbeeld, Kolossenzen 2:16, waar de Here ons leert *laat dus niemand u veroordelen inzake eten of drinken...etc.* Integendeel, we spreken over hoe de

Here ons leert om rentmeesters van de schepping te zijn en hoe Hij ons opdraagt de tradities van de gelovigen te volgen in de bestudering van Gods Woord en de aanroeping van Zijn Naam. Dit omvat: vasthouden aan wat Hij leert over huwelijk, de taak van ouders, de verplichtingen van kinderen, de taak van ambtsdragers, en hoe in deze wereld op een heilige wijze te leven. Er zouden boeken kunnen worden geschreven over deze zaken, inclusief hoe we ons vertrouwen in de Here uitdrukken in kunst, muziek, kleding etc., maar dat valt ver buiten het bestek van dit artikel.

Na wat we reeds opmerkten over wat is geschreven in de brief aan de Kolossenzen, kan ook aandacht worden gegeven aan andere brieven van het Nieuwe Testament, om te laten zien hoe de Here aan Joden en heidenen heeft opgedragen om in het ware geloof verenigd te zijn. Als we spreken over andere culturen en tradities, wel, daar heb je het! Om het op een heel korte manier samen te vatten: in de context van deze brieven in het Nieuwe Testament worden de Joden opgedragen om de voortgang van de Here in Zijn verlossingswerk, dat recent had plaatsgevonden, te erkennen en te belijden, zodat de ceremonieën van de wet overbodig zijn geworden, en dat Israël naar het vlees en als natie niet langer de kerk is. De heidenen moeten de zegen omarmen dat ze nu kinderen van Abraham zijn geworden, niet naar het vlees, maar naar het geloof, en God vertrouwen dat Hij hen nu heeft ingelijfd in Zijn eigen volk (zie Romeinen 11). De mensen en de vergadering van het koninkrijk zijn nu de kerk. De kerk omarmt de afgelopen geschiedenis van Israël als deel van de geschiedenis dat het nu heeft geërfd. Hierbij kan meer uitvoerig worden stilgestaan, maar voor nu is het punt dat dit is waar we traditioneel en cultureel zijn.

Er kunnen gelovigen zijn in deze wereld die zijn opgegroeid in een ander land en met een andere taal, etc., maar als gelovigen zijn ze ingeënt in de kerkelijke cultuur en traditie van de Here, Die zijn volk verzamelt uit de kinderen van Abraham en dan, nadat Christus Zijn werk heeft volbracht, uit Jeruzalem, Samaria en vanuit de wereld (Handelingen 1:8). Zoals in het verleden de prostituee uit Jericho, Rachab, een onderdeel werd van het Israël dat was uitgeleid uit Egypte en tot welke de Here had gesproken op de berg Sinaï, zo zijn wij vandaag deel van Christus' kerk. En zoals de eunuch waarover we lezen in Handelingen 8 de Here

tot hem hoorde spreken door Jesaja, zo gaat de Here door met te spreken tot ons, Zijn volk, door dezelfde profeet vandaag. In zijn dagen was Jesaja een profeet die tot Gods eigen mensen werd gezonden, tot Israël. Vandaag, door ingeënt te zijn onder Gods volk, is deze profeet deel van onze erfenis. Het zijn niet cultuur of tradities die kerken apart mogen houden. In feite worden we allen door Christus in de context van dezelfde cultuur en tradities geplaatst. Wanneer de heiden zich bekeert naar de Here verlaat hij zijn eigen traditie om te leven als een van Gods kinderen, zodat de heidense geschiedenis van zijn voorvaders naar het vlees wordt verloochend en ingeruild voor de geschiedenis waar hij nu onderdeel van is geworden, de geschiedenis van Gods werk betoond aan Abraham, Izak en Jakob. Kan dit niet op dezelfde wijze worden toegepast op iemand die terecht de geschiedenis van Rooms-Katholieke ketterij achterlaat... of de geschiedenis van de ketterij van wederdopers en arminianen? Het kan niet op een andere wijze, toch?

Als we dichter bij ons bed komen: het is wel beargumenteerd dat de Westminster Standards van een verschillende achtergrond komen, cultureel, historisch en politiek, en daarom evenzeer goed kunnen zijn als de Drie Formulieren van Eenheid. Dit is waar genoeg, dat kunnen ze zijn, maar de vraag is: zijn ze dat ook? In het verleden hebben onze zusterkerken in Nederland en Canada, zoals wij in Australië, deze belijdenissen bestudeerd, maar ze zijn nooit, zoals reeds vermeld in het voorgaande artikel, tot een duidelijke conclusie gekomen. Er zijn immers sommige onderdelen van de belijdenissen waarbij we sommige serieuze terughoudendheid hebben laten zien. Als we eerlijk zijn, is dat in feite niet precies waarom er onder deze kerken veel spanning is geweest over, en veel tijd is gespendeerd aan, interkerkelijke relaties?

Het is goed om deze zaak in een volgend artikel verder te onderzoeken. Maar voor nu is het punt dat het probleem niet cultureel of traditioneel kan en mag zijn. Hopelijk is in de tussentijd duidelijk geworden dat er slechts één solide basis is voor internationale kerkelijke eenheid; dat is een eenheid met als basis dat kerken samen besluiten de getrouwe belijdenissen van Gods Woord aan te nemen. Dat is werkelijk de enige manier waarop we verder kunnen gaan met internationale interkerkelijke relaties. Dit mag nooit worden afgedaan met de

bewering dat het te aanmatigend klinkt. Belijden is altijd de nederige aanvaarding van alles wat de Here zegt in Zijn Woord.

[1] P.K.A. de Boer, 'How to move forward with International Inter-Church Relations', *Una Sancta*, September 5, 2015: pp. 378-380.

Belijdenis en eenheid (6): Pogingen tot wereldwijde kerkelijke eenheid

Wij vervolgen hier de artikelenserie over 'belijdenis en eenheid' van de hand van ds. P.K.A. de Boer, emeritus predikant van de *Free Reformed Churches of Australia*.^[1]

Het voorgaande artikel concludeerde dat gezien de moderne globalisering, met haar communicatie met lichtsnelheid en het toenemende wereldwijde reizen, het goed kan zijn een nadere blik te werpen op de ontwikkeling van internationale kerkelijke relaties. Zoals in dat artikel werd vermeld, waren er relaties tussen de nieuwtestamentische kerken toen zij voor het eerst werden geïnstitueerd. De geschriften van het Nieuwe Testament laten dat zien. Aanvankelijk waren deze relaties wereldwijd. Historisch gezien lijkt het erop dat gereformeerde kerken pas na de Grote Reformatie van de 16^e eeuw meer bepaalde en omvattende relaties in hun eigen landen begonnen te onderhouden. Vanwege vooral praktische redenen vormden de kerken federaties of kerkverbanden binnen hun landen. Kerken

binnen een land konden gemakkelijker verenigd worden in een dergelijk kerkverband dan zich internationaal te verenigen met kerken. Dat was omdat zij onder dezelfde politieke burgerlijke wet waren, één taal spraken, gemakkelijk konden communiceren en met dezelfde politieke, sociale en culturele zaken te maken hadden. Tegelijkertijd was bredere kerkelijke eenheid vaak verhinderd en praktisch onmogelijk vanwege politiek conflict, gebrek aan communicatie, moeiten met internationaal reizen, enzovoorts.

Een veranderende wereld

In het verleden was het heel anders dan vandaag. Om slechts één concreet voorbeeld te geven van wat is veranderd: tijdens de Grote Reformatie, toen er veel politieke onrust en zelfs chaos was, werden gelovige leden die zich gedwongen zagen te verhuizen naar een andere plaats door kerkleiders aangemoedigd om een ware kerk te vinden in het gebied waarnaar zij verhuisden. Er was geen enkele manier waarop een Nederlandse predikant kon weten of er een werkelijke gereformeerde, gelovige kerk was in een bepaalde stad of plaats in een Duitse, Schotse, Ierse, Britse, Franse of Spaanse provincie, laat staan in een Indische, Ceylonische of ander koloniaal fort of theeplantage. Er was geen telefoon, jaarboek of iets dergelijks, en een reis kon maanden of jaren duren.

Het is daarom verkeerd en onrealistisch voor hedendaagse kerkleden te stellen dat kerkleiders hetzelfde soort advies moeten geven wanneer mensen een verhuizing overwegen naar een andere stad of een ander land. Vandaag kunnen kerkleden die overwegen te verhuizen naar Darwin, Launceston, Edinburg, Liverpool, Dublin of Athene gemakkelijk een behoorlijk goede indruk krijgen welk soort kerken er in een bepaalde stad of plaats zijn. Het kost niet al teveel moeite om dat soort informatie te 'googlen'. Het kan iets meer moeite kosten om dit soort informatie te verkrijgen over een derdewereldland. Echter, we kunnen vaak verbaasd zijn om te zien hoeveel mensen in Brazilië, Indonesië, en verscheidene Afrikaanse landen in hun tent of hut zitten met een mobiele telefoon! Telecommunicatie is wereldwijd geworden en het is ook verbazingwekkend hoe gemakkelijk we in het Engels kunnen communiceren in veel plaatsen van deze wereld.

Toen wereldwijde communicatie en het reizen toenam, volgend op de uitvinding van de telefoon en de straalmotor, werden sommige pogingen gedaan tot verdergaande kerkelijke relaties. Houd hierbij in gedachten dat deze uitvindingen nog relatief nieuw zijn. Veel van deze technologische veranderingen vonden plaats in mijn eigen generatie. Veel van onze Europese ouders emigreerden naar Australië of Canada met de boot. Voor degenen die een vliegtuig namen, duurde het nog steeds een week en waren er veel tankstops. Eenmaal in het land van bestemming aangekomen was er enige communicatie per telegraaf en misschien zo nu en dan een zeer kostbaar telefoongesprek via een telefooncentrale. Er was beslist geen mobiel, computer, noch infrastructuur waarop al deze zaken vandaag draaien. Ik spreek over mijn eigen leven en hoewel ik nu met emeritaat ben, beschouw ik mezelf nog niet als verschrikkelijk oud! Het punt is dat deze technologische vooruitgang ook mogelijkheden gaf voor oecumenische relaties tussen kerken.

Het was in het bijzonder in de late jaren '60 van de vorige eeuw, toen de wereld politiek gezien in rustiger vaarwater kwam na de twee wereldoorlogen en een echte communistische dreiging leek te bedaren, dat de noodzaak voor, en verlangen tot, kerkelijke eenheid werd geuit. Vóór deze tijd was er enige herkenning en voortgezette relatie tussen de Europese kerken en de kolonies die snel uitgroeiden tot min of meer onafhankelijke landen. Deze kerken kregen zusterkerkrelaties die bekend stonden als *kerken in correspondentie* met elkaar. Deze term gaf de ontstaanstijd weer. Het bestond meestal uit een uitwisseling van brieven, wat destijds meestal per zeepost plaatsvond. Het was daarom erg langzaam en beperkt. In de late jaren '60 werden snelpost en reizen per vliegtuig meer gebruikelijk.

Ondertussen waren de immigratielanden werkelijk politiek, sociaal en cultureel op zichzelf komen te staan. Er kwam ook een toenemende wereldwijde herkenning van andere mensen en culturen. Het lijkt erop dat in het bijzonder in deze immigratielanden nadruk werd gelegd op deze tolerantie van allerlei soort. De achtergrond hiervan is dat veel mensen naar deze landen waren gevlucht van

plaatsen waar er geen godsdienstvrijheid was, maar heftige onderdrukking. Degenen die tussen deze twee wereldoorlogen in kwamen hadden ook sterk de angst voor meedogenloos opgelegde sociale, godsdienstige en politieke gezichtspunten. Achteraf kunnen we angst herkennen over hoe het communistische ideaal in verscheidene landen als een religie werd opgelegd. Bijgevolg was er in immigratielanden een vastberadenheid dat politieke, sociale, culturele, religieuze en filosofische gezichtspunten en ideologieën niet politiek moesten worden opgelegd. Onder de gereformeerden werd de Schrift zelf gebruikt om te laten zien dat in het nieuwtestamentische tijdperk de Here zijn apostelen niet opdroeg om op politieke wijze het ware geloof aan de heidenvolkeren op te leggen, maar opdroeg het evangelie te brengen door het Woord te prediken. Ze moesten overtuigd worden en vermaand, maar er was geen opdracht gegeven het zwaard te gebruiken om het geloof op te leggen. Zodoende zijn tot vandaag in Amerika, bijvoorbeeld, de Hutterieten en Amish vrij om hun eigen kolonies te hebben. Er werd ook ruimte gegeven aan allerlei sekten, zoals de Jehova getuigen en Mormonen.

Hierover kan veel meer geschreven worden, maar voor nu willen we hieraan slechts toevoegen dat de inheemse mensen in immigrantenlanden werd toegestaan hun heidense praktijken voor te zetten, en migranten die van andere heidenlanden kwamen zoals India, China en Rusland waren ook vrij om hun eigen religies te praktiseren. Degenen die aan deze religies vasthielden kwamen soms in aanraking met verscheidene christelijke zendelingen. Het duurde niet lang totdat degenen die daarmee in aanraking kwamen zich realiseerden dat het christendom erg verdeeld lijkt. In migrantenlanden zoals Amerika, Canada en Australië, waar door een hoog percentage van Europese christelijke migratie een cultureel en constitutioneel christelijk fundament is overgenomen, heeft de christelijke verdeeldheid en religieuze tolerantie zijn effect gehad.

De heidenen die van buitenaf het christendom bezien, bespotten haar verdeeldheid. Een goed voorbeeld wat ook niet al te ver van ons bed staat is hoe een aantal jaren geleden leden van de Canadian Reformed Churches probeerden een *Christian Heritage Party* (een politieke christelijke partij, vert.) te stichten. In een poging om een algemene christelijke stem in het land te verkrijgen, werden

christenen van allerlei soort daarbij betrokken. Aanvankelijk was er enige eenheid met betrekking tot bepaalde politieke zaken, zoals abortus, euthanasie en zondagsopenstelling. Toen het er echter binnen deze partij op aankwam om concreet politiek beleid vast te stellen, was er duidelijke verdeeldheid, bijvoorbeeld, betreffende arbeidsverhoudingen, echtscheiding, hertrouwen na echtscheiding, etc. Toen leiders van deze partij in radio-uitzendingen werden geïnterviewd, gaf deze verdeeldheid tussen christenen snel aanleiding tot verdere spot over de christelijke verdeeldheid.

Dit artikel bespreekt niet zozeer dergelijke christelijke politieke verdeeldheid, maar meer over de parallelle kerkelijke verdeeldheid. Het was in de context van de meer algemene religieuze en idealistische tolerantie dat de *World Council of Churches* [Wereldraad van Kerken (WvK), vert.]. werd opgericht, in een poging om alle christelijke denominaties samen te voegen. Om kerkelijke eenheid van christenen tot stand te brengen, werden pogingen ondernomen om simpelweg te doen alsof alle kerkelijke strijd en scheuringen vanwege ketterijen niet bestonden. Omdat historisch gezien de kerken waren verenigd door de gezamenlijke aanvaarding van de oud-kerkelijke *belijdenissen*, in het bijzonder de *Apostolische Geloofsbelijdenis*, besloot de WvK dat deze belijdenis het enige fundament voor deze organisatie zou zijn. Zoals men zich echter kan voorstellen leidde dit nooit tot eenheid van alle christelijke kerken, omdat er geen serieus hernieuwd onderzoek was van strijdende leringen en een terugkeer tot Gods Woord. Degenen die werkelijk wilden vasthouden aan wat de Here leert in Zijn Woord konden niet eens overwegen om lid te zijn van de WvK. Het was een organisatie zonder enige indicatie en zekerheid dat valse en ergerlijke leringen werden geweerd. Integendeel, deze poging tot eenheid van het christendom werd terecht gezien als een verraad aan de waarheid van Gods Woord. Een dergelijk verraad zou een belediging zijn van de Here God, die waarschuwt voor valse leraars, en is erg verdrietig in het licht van degenen die als martelaars hun leven hebben gegeven terwijl ze de waarheid van Gods Woord vasthielden.

Deze algemene wereldwijde poging tot eenheid onder christenen was niet de enige poging om bredere kerkelijke eenheid tot stand te brengen. Verschillende denominaties hebben ook geprobeerd om samengevoegd te worden omdat ze

gemeenschappelijke punten ontdekten. De Uniting Church in Australia en de United Church in Canada evenals verscheidene baptisten conferenties zijn allemaal uitingen van dergelijke pogingen. De uitdrukking *denominatie* die uit dergelijke pogingen is gegroeid, laat zien dat het denken met betrekking tot verschillen onder christelijke kerken niet zozeer is of een kerk waar of vals is, maar veeleer of het beter is of slechter. Om deze reden hebben we als gereformeerde kerken terecht de benaming *denominatie* weerstaan en erop gestaan, zoals onderhouden in art. 29 van de *Nederlandse Geloofsbelijdenis*, dat de Schriftuurlijke onderscheiding tussen *ware* en *valse* kerk moet worden onderhouden.

Pogingen tot eenheid tussen gereformeerde kerken

Toen gereformeerde kerken zich uitstrekten en groeiden over de wereld, en politieke barrières wegvielen, begonnen ze te zoeken hoe ware eenheid in Christus tussen de kerken tot uitdrukking zou moeten komen. Onder de Gereformeerde Kerken (niet-vrijgemaakt) werd de *Reformed Ecumenical Synod* (Gereformeerde Oecumenische Synode, vert.), later gewijzigd in de *Reformed Ecumenical Council* (Gereformeerde Oecumenische Raad, vert.), gevormd. Onder de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) werd het model van correspondentie tussen zusterkerken gebruikt en dit is nog enigszins in de schijnwerpers. In een poging om ware eenheid in praktijk te brengen moet men uiteraard allereerst tot de herkenning komen dat daar ergens nog een ware en trouwe kerk is. Zodoende heeft de term *herkenning* van andere ware kerken een eigen betekenis gekregen in de context van interkerkelijke relaties. De vraag in deze context was in werkelijkheid: kunnen wij, als kerk van de Here, Zijn werk herkennen daar in die andere plaats?

Om tot zodanige herkenning te komen is het nodig om enige gemeenschappelijke grond te hebben. De confessies hoeven niet noodzakelijk identiek te zijn zolang ze werkelijk zeggen wat de Schrift zegt. Kerkstrijd en scheuringen hebben in het verleden reeds getoond dat een kerk soms beweert aan een belijdenis vast te houden, maar in de praktijk dat niet doet. Het was in deze context dat, om vast te stellen of eenheid met presbyteriaanse kerken kan worden overwogen,

vanzelfsprekend aandacht werd gegeven aan de *Westminster Confession of Faith* (Westminster Geloofsbelijdenis, vert.). Hoewel er in deze belijdenis veel zaken zijn die overeenstemmen met de *Drie Formulieren van Eenheid* zijn daarin een aantal zaken die er mee strijden. De vraag werd: hoe belangrijk zijn deze punten? Ook is ingezien dat onder presbyteriaanse kerken de gehele wijze van onderschrijven van de confessies enigszins anders is dan in gereformeerde kerken. Dit alles heeft gereformeerde kerken historisch gezien tot aarzeling gebracht om relaties aan te gaan met presbyteriaanse kerken. Hoewel deze aarzeling er was, in samenhang met interne strijd over deze zaak, zijn uiteindelijk een aantal gereformeerde kerken relaties aangegaan met presbyteriaanse kerken. Maar zelfs hoewel gereformeerde kerken (vanuit context van zusterkerken uit de Vrijmaking van 1944) in Nederland, Canada en Australië zusterkerken zijn aangegaan met presbyteriaanse kerken heeft geen van deze kerkverbanden, voor zover ik weet, een generale synode gehad die van harte de *Westminster Confessions* heeft onderschreven. Onder sommigen is een bepaalde indirecte verwijzing van erkenning van deze *Confessions* gemaakt tijdens een particuliere synode of via een deputatenrapport. Een dergelijk gebrek aan hartgrondige aanvaarding van elkaars *belijdenissen* heeft zulke kerkelijke relaties met een bitterzoet resultaat achtergelaten. Het is iets waarmee we leven, maar niet echt blij over kunnen zijn.

Het was eigenlijk het verband van de Australische *Free Reformed Churches* dat hoopte enige wederzijdse orde en eenheid in deze zaak te brengen toen zij in de jaren '70 een internationale bijeenkomst van gereformeerde kerken (in de context van de Vrijmaking van 1944) voorstelde, om over onze benadering van deze zaak te spreken. Dit voorstel kwam niet tot uitwerking zoals was bedoeld. In tegendeel, toen de Nederlandse zusterkerken (GKv) deze eerste ontmoeting organiseerde, nodigde zij al hun presbyteriaanse zusterkerken uit. Eén van de eerste handelingen van deze organisatie, die bekend is komen te staan als de *International Conference of Reformed Churches* (ICRC; *Internationale Conferentie van Gereformeerde Kerken*, vert.), was een constitutie voor zichzelf vast te stellen waar de verschillende leden mee konden instemmen, terwijl werd benadrukt dat het een niet-besluitvormende organisatie is. Niettemin kan men zich het zo voorstellen, dat de ICRC besluiten vaststelt via haar leden. Ook als we deze inconsistentie laten voor wat het is, een verdere moeilijkheid die opkwam was dat lidkerken overeenkwamen alleen hun *eigen belijdenissen*^[2] te

onderschrijven en niet die van elkaar. Een volgende moeilijkheid was dat niet alle lidkerken in staat waren geweest, om verscheidene redenen (waaronder tijd en middelen), elkaar als *ware kerken* te erkennen - en hoe konden ze dan constitutioneel spreken over *eenheid in geloof dat lidkerken in Christus hebben*[3]? Dit bracht onrust en verdeeldheid teweeg onder de kerken van de Australische Free Reformed Churches, zodat zij uiteindelijk zich terugtrokken uit deze organisatie.

Er was eenzelfde onrust op dit punt onder leden van de Canadian Reformed Churches, zoals duidelijk is uit een aantal revisieverzoeken die destijds tot hun synoden werden gericht. Onder de Canadese kerken, die nog steeds lid zijn van de ICRC, kwam verdere onrust en verdeeldheid toen zij recent toetraden tot de Amerikaanse oecumenische organisatie, de *North American Presbyterian and Reformed Council* (NAPARC, de *Noord-Amerikaanse Presbyteriaanse en Gereformeerde Raad*, vert.). Revisieverzoeken en verzoeken tot verduidelijking werden gericht aan de Canadian Reformed synoden over de status van lidkerken van deze organisatie. Met al deze historische achtergrondinformatie vraagt men zich af wat de beste manier zou zijn om verder te gaan met internationale interkerkelijke relaties. Deze vraag moet wachten tot DV het volgende artikel.

[1] P.K.A. de Boer, 'Attempts at Worldwide Ecclesiastical Relations', *Una Sancta*, August 22, 2015: pp. 362-364.

[2] Deze opmerking betreft een eerdere editie van de ICRC constitutie, een zaak die later is gewijzigd; zie de Constitutie art. II en IV.1.a, <http://www.icrconline.com/about-constitution.html>.

[3] Artikel III.1.

Belijdenis en eenheid (5): Het onderhouden van eenheid in de kerken

Wij vervolgen hier de artikelenserie over 'belijdenis en eenheid' van de hand van ds. P.K.A. de Boer, emeritus predikant van de *Free Reformed Churches of Australia*.^[1]

Het is uit de Schrift duidelijk dat wij verplicht zijn bij Christus' kudde gevoegd te worden, dat wil zeggen, de kerk. Men hoeft slechts 1 Korinthe 12 te lezen waar de kerk vergeleken wordt met een lichaam met verschillende leden. Niet één van de leden mag zeggen of veronderstellen dat hij of zij niet nodig is. Deze verplichting om bij de kerk gevoegd te worden belijden we duidelijk in art. 28 van de *Nederlandse Geloofsbelijdenis*. Wanneer we een passage lezen als 1 Korinthe 12 over het ene lichaam van Christus lijkt er slechts één kerk, en niet vele kerken, te zijn. Ook in Efeze 4, waar een soortgelijke vergelijking wordt gemaakt tussen Christus' lichaam en de kerk, lijkt er slechts één kerk te zijn. Daar lezen we dat zoals er slechts één doop en één geloof is, er ook slechts één Christus is, één Here en één lichaam, wat inhoudt dat er slechts één kerk is. Ook spreken andere passages in de Schrift over verscheidene kerken in het meervoud, wat aangeeft dat er meerdere kerken zijn. De meeste brieven in het Nieuwe Testament zijn geadresseerd aan specifieke kerken. De brief aan de kerk te Kolosse moet ook gelezen worden in de kerk van de Laodicezen, en omgekeerd (Kol. 4:16). In Openbaring (zie H. 1:11) worden zeven kerken te Azië aangesproken.

Omdat de Schrift over beiden spreekt; de kerk als het *ene* lichaam van Christus en *verscheidene* kerken op verschillende locaties, spreken we in de belijdenis op soortgelijke wijze, zonder een duidelijk onderscheid te maken tussen de *ene* kerk

en *verscheidene* kerken. Integendeel, in het algemeen hebben we pogingen weerstaan om hier onderscheidingen te maken, zoals *één katholieke kerk* in onderscheid van *veel plaatselijke kerken*, of een *onzichtbare kerk* in onderscheid van *zichtbare kerken*. Dit soort onderscheidingen worden in de Schrift niet gevonden en zijn ook niet nuttig. Wanneer een dergelijke onderscheiding wordt gemaakt zijn we ook geneigd om over het lidmaatschap van een kerk op een dualistische, onschriftuurlijke manier te spreken, zoals dat we een lid zijn van de *onzichtbare kerk*, maar niet van de *zichtbare*, of van de *katholieke kerk* maar niet van de *plaatselijke kerk*, of ook dat we leden van allebei zijn. Het is hier niet de intentie om op deze zaak in detail in te gaan, maar om enige aandacht te geven aan de relaties tussen, en eenheid in, de kerken. Voor nu is het punt dat deze tweevoudige manier waarin de Schrift spreekt, namelijk dat de kerk één is en tegelijk dat er meerdere kerken zijn, enige eenheid inhoudt tussen alle ware kerken als het ene lichaam van Christus.

Hoewel er niet veel over wordt gesproken, laat het Nieuwe Testament toch zien hoe kerken zich tot elkaar verhouden. De opdracht voor de kerken te Kolosse en Laodicea om elkaars brieven uit te wisselen en te lezen, geeft aan hoe kerken zich tot elkaar verhouden. Een verdere aanduiding hoe kerken met elkaar omgingen wordt getoond door hoe de gemeente te Korinthe opdracht wordt gegeven met betrekking tot de collecte voor Jerazulem (1 Kor. 16:1-4). Van wat we hier lezen, is duidelijk dat hierbij meer kerken zijn betrokken. De kerk in Galatië wordt bij naam genoemd. Verder, zoals duidelijk is uit de context van Handelingen 15, hoewel dit niet direct wordt gezegd, ontmoetten de ouderlingen van verscheidene kerken elkaar in Jeruzalem om bepaalde zaken op te lossen. De conclusies werden per brief doorgegeven aan de kerken in verscheidene plaatsen (zie vers 23). Ze werden allen geïnformeerd en verwacht deze conclusies te accepteren. Gelet op dit soort correspondentie en relatie tussen de kerken van verscheidene plaatsen, is de vraag: hoe moet deze relatie plaatsvinden?

De autonomie van de plaatselijke kerken?

In het voorwoord van zijn boek over *Church Order* ('kerkorde', vert.) schrijft ds. W.W.J. van Oene: *Deze gereformeerde kerkpolitiek benadrukt en verdedigt de*

autonomie van de plaatselijke kerk terwijl ze, tegelijkertijd, onderhoudt en oplegt aan de kerken hun wederzijdse verplichting om de band in de eenheid van het ware geloof in praktijk te brengen.[2] Hij zegt dit in een context waarin hij eerst benadrukt dat Christus *Here* is. Met deze nadruk is het woord *autonomie* eigenlijk een verkeerde benaming. *Autonomie* betekent letterlijk *zelf-wet*, of, in Nederlandse vorm, *zichzelf tot een wet zijn*. In het bijzonder nadat dr. G. Bahnsen (een bekende aanhanger van de theonomie, vert.) in zijn verscheidene lezingen en geschriften *autonomie* (zichzelf tot een wet zijn) in contrast heeft gesteld tot *theonomie* (het accepteren en onderwerpen aan een goddelijke wet) zijn we terughoudend in het gebruik van de term *autonomie*. Ds. Van Oene maakt hier beslist erg duidelijk dat de kerken zich moeten onderwerpen aan de regel of wet die door Christus gegeven is. Tegelijkertijd wil hij duidelijk maken dat de kerken een eenheid op zichzelf zijn.

Dit is een belangrijk punt, niet slechts vanwege de woordbetekenis, maar vanwege het Schriftuurlijke principe dat iedere plaatselijke gemeente herkend moet worden als de kudde van Christus. Het is duidelijk niet de gehele kudde van Christus, die vergaderd wordt van het begin van de eeuwen en over de gehele wereld. Toch, waar dan ook de kerk bijeen vergaderd wordt, zo benadrukken we uit Gods Woord, is de kerk. In deze context moet de term *autonoom* echt als misplaatst worden beschouwd, omdat geen ware kerk ooit *zichzelf tot een wet* zou willen zijn. Ware kerken onderwerpen zich gewillig aan Gods wet en aan alles wat Hij openbaart in de Schrift. Niet slechts het kerkordelijke, maar ook het Schriftuurlijke en confessionele punt is altijd geweest dat ambtsdragers die in de kerken zijn verkozen en benoemd direct verantwoording schuldig zijn aan Christus, het enige Hoofd van de kerk (zie Nederlandse Geloofsbelijdenis, art. 31). Geen ambtsdrager mag over de andere heersen, noch mag de ene kerk over de andere heersen.

Om dit principe intact te houden, is in de kerkorde afgesproken dat een kerkenraad nooit een besluit mag invoeren waarvan het overtuigd is dat het tegen de Schrift ingaat. Dit is het belang van het welbekende artikel 31 van de *kerkorde*. Echter, omdat ware kerken dezelfde Schrift belijden, kan men onder de kerken enkel overeenstemming verwachten. In principe, zo kunnen we

beargumenteren, ontstaan meningsverschillen uitsluitend waar er ongehoorzaamheid is aan de Schrift in onderwijs of toepassing. Tegelijkertijd blijft er altijd een bepaalde erkenning dat we nog niet perfect zijn en soms verschillen in praktische zaken ontstaan. Zie, bijvoorbeeld, Hand. 15:36-41. Soms wordt ruimte gegeven voor een verschillend inzicht en verschillende praktijken. Dit komt bijvoorbeeld in ons kerkverband terug als verschillende kerken een beperkt verschillende orde van dienst gebruiken. Het is in deze context dat kerkenraden soms praktische besluiten invoeren waarmee ze niet zo blij zijn, terwijl ze inzien dat ze niet direct ingaan tegen hetgeen God leert in Zijn Woord. Ze stemmen overeen zulke besluiten in te voeren voor de eenheid in de kerken.

Wanneer ds. Van Oene in het bovenstaande citaat vermeldt de *wederzijdse verplichting* voor de kerken *om de band in de eenheid van het ware geloof in praktijk te brengen*, lijkt hij te herkennen dat er soms een independentistische en bijna autonome tendens is geweest onder de Gereformeerde Kerken. Soms horen we, met verwijzen naar de gereformeerde kerkorde, dat we allemaal *autonome* plaatselijke kerken zijn. We zagen deze tendens toen in de jaren '60 tot '80 van de vorige eeuw in Canada en Amerika een aanzienlijk aantal kerken zich genoodzaakt zagen het kerkverband van de Christian Reformed Church (de 'synodale' Gereformeerde Kerken, vert.) om verschillende redenen te verlaten, waaronder de poging om de scheppingsdagen in overeenstemming te brengen met de evolutietheorie, vragen over sommige onderdelen van Gods eeuwige verkiezing zoals onderhouden in de *Dordtse Leerregels*, alsmede ruimte voor vrouwen om in de kerkelijke ambten te dienen. Toen deze kerken zich genoodzaakt zagen te vertrekken, werden en bleven ze aanvankelijk *onafhankelijke kerken*. Het was pas na enige tijd dat sommigen zich eerst voegden in een kerkverband wat bekend staat als de *Orthodox Christian Reformed Churches* en later een ander verband wat bekend staat als de *United Reformed Churches of America*. Het punt is nu dat deze kerken die de Christian Reformed Churches verlieten aanvankelijk *onafhankelijk* bleven en zich daarmee redelijk comfortabel leken te voelen. Ze zochten niet, bijvoorbeeld, zich direct te verenigen met een ander bestaand kerkverband.

Op een iets andere manier zagen we dezelfde tendens onder de kerken die de

GKv verlieten in de late jaren '60 van de vorige eeuw, die bekend werden als de *kerken buiten verband*. Hoewel deze kerken vrij snel samen kwamen, bleven ze behoorlijk los georganiseerd. Het was niet zonder reden dat de naam *kerken buiten verband* bleef hangen. De toespeling werd dat ze als individuele kerken niet wilden bestuurd of geregeerd wilden worden door andere kerken.

Hoewel het waar blijft dat alle ambtsdragers en plaatselijke kerken direct verbonden zijn aan, en verantwoording schuldig zijn aan, Christus het Hoofd van de kerk, en niet aan elkaar, negeren ze niet, maar nemen ter harte, wat ze tot elkaar zeggen in een poging om elkaar te helpen en ondersteunen. Men kan zich afvragen hoe kerken ware gemeenschap onder leden van dezelfde gemeente kunnen verwachten, wanneer kerken moeite hebben om dezelfde soort gemeenschap onder elkaar als kerken uit te oefenen? Als leden van de kerk worden we verteld *elkaar in liefde te verdragen, en u te beijveren om de eenheid van de Geest te bewaren door de band van de vrede* (Ef. 4:2-3) en dit is beslist ook van toepassing op de verhouding tussen de kerken onderling.

Het punt is nu dat het beter lijkt om niet te spreken over *autonome* plaatselijke kerken, maar dat het beter is om te spreken over kerken die zich allemaal onderwerpen aan dezelfde Here Jezus Christus als Hoofd. Omdat ze zich allemaal onderwerpen aan hetzelfde Hoofd, en dezelfde instellingen die de Here geeft in Zijn Woord, kan men veel overeenstemming verwachten. Deze eenheid rust, zoals hopelijk al duidelijk is aangetoond in de voorgaande artikelen, op een bijzondere manier in het samen belijden van hetzelfde Woord van God. Zodoende blijven de geschreven en aangenomen belijdenissen werkelijk cruciaal voor kerkelijke eenheid.

Het in praktijk brengen van de eenheid in de kerken

Gelet op hoe het Nieuwe Testament een bepaalde erkenning van kerken in verschillende plaatsen laat zien, terwijl ze spreekt over de ene kerk van Christus, zou het verkeerd zijn voor gelovigen en kerken om elkaar niet te erkennen. Als een gelovige zich in een bepaalde plaats bevindt is hij verplicht om naar een ware

kerk om te zien en daar lid van te worden. Hij mag niet zomaar op zichzelf een kerk gaan starten, onafhankelijk van alle andere kerken. Onder Gereformeerde Kerken is voor kerken in hetzelfde land de praktijk gegroeid om in een verband of federatie samengevoegd te zijn. De termen *verband* of *federatie* worden gebruikt om te laten zien hoe de Schrift spreekt over plaatselijke kerken met ambtsdragers die allen direct verantwoording zijn aan Christus en niet aan elkaar. Kerken zullen echter, in hun wil om gehoorzaam te blijven aan de Here, elkaars hulp zoeken. Een dergelijk kerkverband kan vergeleken worden met hoe in een land verschillende provincies of staten overeenstemmen onder één bestuur samengevoegd te zijn. De Europese Unie is misschien zelfs een betere vergelijking. Dit is waar aangenomen belijdenissen voor zijn, want binnen een kerkverband stemmen de kerken allen overeen door in hun belijdenissen terecht te verdedigen wat de Here leert in Zijn Woord. Wanneer we het op deze manier zeggen, begrijpt u ook dat geen groot onderscheid wordt gemaakt tussen de Schrift en de belijdenis, omdat allen overeenstemmen dat de belijdenissen in overeenstemming zijn met Gods Woord.

Daarnaast worden, in de context van hulp aan elkaar, bepaalde afspraken gemaakt en onderhouden, waaronder het vragen van advies aan elkaar in tuchtzaken. Omdat dienaren van het Woord op de kansels in het verband worden toegelaten, zijn er afspraken in het leven geroepen om andere kerken betrokken te laten zijn bij hun toelating tot het verband en hun vertrek uit actieve dienst. Binnen een verband stemmen de kerken ook overeen hoe zij bepaalde dingen doen, dus stellen ze een *kerkorde* op. Binnen de kerken is vastgelegd dat bepaalde besluiten slechts gezamenlijk als kerkverband worden genomen, waaronder veranderingen aan de belijdenissen, het vaststellen van psalmen en gezangen om in de kerken te zingen, met welke kerken in andere landen van de wereld relaties worden onderhouden, enzovoorts. Nu de kerken zo in één land zijn samengevoegd als een kerkverband, is er geen goede reden voor een ware kerk om daaraan niet deel te nemen.

Sinds de tijd van de grote Reformatie was er de tendens dat kerkverbanden in verscheidene landen gevormd werden. De achtergrond hiervan is merendeels geografisch, sociologisch en politiek, maar niet Schriftuurlijk. Historisch is

verklaarbaar dat hoewel er enig contact was tussen gereformeerde kerken in Frankrijk, Duitsland, Nederland, België en Schotland tijdens en na de grote reformatie, er ook onderscheidingen en scheidingen waren. In die tijd waren deze landen te vaak met elkaar in oorlog. Het maakte kerkelijke eenheid lastig en praktisch onmogelijk. Echter, onder de vroege nieuwtestamentische kerken was het niet zo. Zoals is aangewezen, laat de Schrift zien dat er erkenning was van kerken in Galatië, Jeruzalem en Korinthe. Nadat het Nieuwe Testament was afgerond, waren er relaties tussen de verscheidene kerken in de wereld, zoals duidelijk is uit de oecumenische concilies die werden gehouden. In het licht van moderne wereldwijde communicatie en reizen kan men zich afvragen of kerken misschien wereldwijd nauwere banden met elkaar zouden moeten overwegen. Het is waard om dit te overwegen in een volgend artikel.

[1] P.K.A. de Boer, 'Maintaining Unity among Churches', *Una Sancta*, August 8, 2015: pp. 325-327.

[2] W.W.J. van Oene, *With Common Consent* (Premier Printing) 1990, p. 1.

Belijdenis en eenheid (4): Het onderhouden van kerkelijke eenheid op confessionele wijze

Wij vervolgen hier de artikelenserie over 'belijdenis en eenheid' van de hand van ds. P.K.A. de Boer, emeritus predikant van de *Free Reformed Churches of Australia*.^[1]

De belijdenissen actueel houden?

In het voorgaande nummer van *Una Sancta* werd aandacht gegeven aan het belang dat alle kerkleden vasthouden aan Gods Woord zoals gehandhaafd in de aangenomen belijdenissen. De Here onderwijst ons Zijn Woord te aanvaarden en geloven. Vandaag geven we allen, als we openbare geloofsbelijdenis afleggen, uitdrukking aan dit geloof met de geschreven en aangenomen belijdenissen. Bovendien beloven ambtsdragers, nadat zij bevestigd zijn, door ondertekening van het ondertekeningsformulier, dat zij, publiek of privaat, niets zullen leren wat tegen deze belijdenissen ingaat, en een afgesproken procedure zullen volgen als ze van gedachten veranderen over enig onderdeel van de belijdenissen. Dit heeft ook betekenis voor interkerkelijke relaties. Men kan en moet verwachten dat zusterkerken die we herkennen als trouwe kerken op dezelfde wijze aan Gods Woord zullen vasthouden. Het voornemen is om hierover meer te zeggen in een volgend artikel, maar eerst zal enige aandacht gegeven worden aan de onderhouding van Gods Woord binnen het verband van kerken.

In tijden van kerkstrijd en scheuringen werden de belijdenissen opgesteld en, door de openbare geloofsbelijdenis en onderschrijving door ambtsdragers, functioneerden zij als waarborg in een poging te voorkomen dat wij in dezelfde dwalingen vallen als degenen die in het verleden zijn opgekomen. Men kan zeggen dat historisch gezien de belijdenissen haast op hun plaats zijn gevallen. Bijvoorbeeld, degenen die tijdens de debatten en scheuring over de Drie-eenheid gelovig wilden vasthouden aan hetgeen de Schrift werkelijk leert over deze zaak, hoorden de waarheid van de Schrift terugkomen in de argumenten van Athanasius. Zijn argumenten werden samengevat, we weten niet precies door wie, in de Geloofsbelijdenis van Athanasius. Deze belijdenis lijkt op spontane wijze te zijn aanvaard.[2]

Eeuwen later, tijdens de Grote Reformatie, werden de *Nederlandse Geloofsbelijdenis* en de *Heidelbergse Catechismus* oorspronkelijk spontaan gebruikt en bevestigd. Later werden zij officieel aangenomen door verscheidene kerkelijke vergaderingen. De *Dordtse Leerregels* werden op een enigszins andere wijze aangenomen, omdat zij door een synode werden samengesteld en

geformuleerd als oordeel over de ketterse leringen van Arminius en de Remonstranten. Echter, nog tijdens de Synode van Dordrecht 1618-19 werden ze als belijdenis aangenomen, tezamen met de *Nederlandse Geloofsbelijdenis* en de *Heidelbergse Catechismus*. Bij het aannemen van deze belijdenissen werden ze met groot enthousiasme en dankbaarheid ontvangen. Vandaag worden deze belijdenissen onder de kerken onderhouden als goede en geldige historische documenten. Men kan zich daarom afvragen of we ooit nieuwe belijdenissen nodig hebben wanneer we geconfronteerd worden met nieuwe ketterijen, of dat we herzieningen van de belijdenissen nodig hebben in het licht van nieuwe omstandigheden.

Hebben we toevoegingen aan de belijdenis of nieuwe belijdenissen nodig?

Allereerst, als achtergrondinformatie, tijdens de Grote Reformatie hoorde Luther dat sommigen de uitdrukking “*ik geloof een heilige katholieke kerk...*” in de Apostolische Geloofsbelijdenis verwarden met een verwijzing naar de Rooms-Katholieke Kerk. Hieraan werd in het bijzonder aandacht gegeven omdat er sommigen waren die erop aandrongen dat we de moederkerk niet mogen verlaten omdat het de kudde van Christus is. Zij drongen erop aan dat Rome de *katholieke kerk* was.[3] Om verwarring te voorkomen wijzigde Luther het woord *katholiek* in zijn belijdenis in *Christelijk*. Het artikel werd zodoende: “*Ik geloof een heilige Christelijke kerk*”. Hij koos het woord *Christelijk* omdat hij inzag dat de ware kerk de vergadering is van degenen die *Christus* in plaats van de *Paus* als Hoofd van de Kerk kennen. Deze verandering door Maarten Luther kreeg aanvankelijk zijn plaats en werd vrij breed overgenomen. Er waren echter ook sommigen die inzagen dat iets belangrijks in de *Apostolische Geloofsbelijdenis* verloren ging als het woord *katholiek* werd verwijderd. Bijgevolg werd in sommige plaatsen, inclusief Nederland en Duitsland, het woord *Christelijk* in de *Apostolische Geloofsbelijdenis* gelaten en het woord *Katholiek* weer daarvoor ingevoegd. Zodoende werd het: “*Ik geloof een heilige Katholieke Christelijke Kerk...*”. In Engeland werd het woord *Christelijk* nooit ingevoegd en wordt het tot vandaag niet gevonden in de Britse uitgaven van de *Apostolische Geloofsbelijdenis*. Onder de Canadian Reformed Churches kreeg deze zaak enige aandacht omdat er sommigen waren die het woord *Christelijk* uit de *Apostolische Geloofsbelijdenis* wilden laten. De belangrijkste reden was om overeen te stemmen met de Engels spreken wereld. Toen er bezwaren naar voren kwamen tegen de weglating van

het woord *Christelijk* besloten de Canadese kerken om het erin te laten.[4] Klaarblijkelijk was een lezing door prof. J. Kamphuis, later als artikel gepubliceerd in een Nederlands kerkblad, voldoende overtuigend. In deze lezing gaf hij aan dat een confessie een levend iets is; iets dat zou moeten leven in het leven van de kerken en onder haar leden. Hij zag er geen gevaar in om het bewijs van de twist tijdens de Grote Reformatie in de *Apostolische Geloofsbelijdenis* aanwezig te laten.[5] Zodoende hebben de Canadian Reformed Churches, met haar zusterkerken in Nederland, nog steeds het woord *Christelijk* in de *Apostolische Geloofsbelijdenis*. In die tijd werd ook gesteld dat de auteurs van de *Heidelbergse Catechismus* een editie gebruikten waarin het woord *Christelijk* voorkwam. De Free Reformed Churches of Australia hebben het niet in deze *Geloofsbelijdenis*. [6] Dit laat zien dat belijdenissen soms worden gewijzigd. Er kan ook worden gewezen op artikel 4 van de *Nederlandse Geloofsbelijdenis*, waarin de brief aan de Hebreëën niet langer als brief van de apostel Paulus wordt genoteerd, en aan de woorden die synode van 1905 verwijderde uit artikel 36. Het punt nu is dat dergelijke kleine veranderingen aan de belijdenis zijn gemaakt. De vraag is: moeten dergelijke veranderingen worden gemaakt?

In het meer recente verleden zijn meer algemene veranderingen en vernieuwing van de belijdenissen gesuggereerd of voorgesteld. De eindredacteur van de *Standard Bearer* (een kerkblad van de *Protestant Reformed Churches in America*, vert.), prof. H.C. Hoeksema, rapporteerde in de jaargang van 1974 in dit blad dat de (synodaal) Gereformeerde Kerken in Nederland in de context van de Gereformeerde Oecumenische Synode een *Eenparig Geloofsgetuigenis* voorstelden, als een toevoeging of alternatief voor de belijdenissen die de kerken reeds hadden.[7] Er is geen bewijs dat deze poging tot vervulling kwam. Evenzo suggereert dr. R.C. Janssen in zijn dissertatie dat een nieuwe, vernieuwde of ge-update belijdenis behulpzaam kan zijn. Hij schrijft dat “*door de substantie van de belijdenissen van de kerk in een nieuwe mal (of nieuwe mallen) te gieten, een instrument zal worden gemaakt dat de kerk zal aanmoedigen om voortdurend aan haar belijden te werken*”.[8]

Meer recent kwam deze vraag naar aanvullende belijdenissen ook op onder verontruste leden in de *Christian Reformed Churches* (de ‘synodaal’

Gereformeerde Kerken, vert.) in Amerika en Canada. Het kwam aanvankelijk op in de context van sommigen die zich zorgen maakten om degenen die probeerden de evolutietheorie in overeenstemming te brengen met hetgeen de Here leert in de Schrift. Er was hernieuwd gesprek over nieuwe of ge-update belijdenissen in de context van sommigen die probeerden de Schrift zodanig uit te leggen dat vrouwen in kerkelijke ambten mogen dienen. Terwijl erover werd “gesproken”, werd er in werkelijkheid weinig gedaan, behalve dat onder sommige van deze kerken *leeruitspraken* met betrekking tot bepaalde leringen werden aangenomen. Die leden die meer recent de Christian Reformed Churches in Amerika en Canada verlieten en zichzelf vestigden als de *United Reformed Churches* hebben, evenals de *Orthodox Presbyterian Churches*, verschillende kerkelijk aangenomen *leeruitspraken* gedaan. Zonder in detail te gaan kan gesteld worden dat zulke leeruitspraken werden aangenomen om *theonomie* (een lering in m.n. Noord-Amerika dat de Mozaïsche wet volledig van toepassing is, vert.) en *federal vision* (een visie in m.n. Noord-Amerika met nadruk op verbondstheologie, vert.) te weerspreken. Later waren er sommigen die vragen stelden bij de inhoud van sommige *leeruitspraken* en het gezag dat zij in de kerken hebben.

Ik zal u, zonder meteen de vraag met betrekking tot veranderingen of toevoegingen bij de belijdenissen te beantwoorden, informeren over een recent voorstel in de Canadian Reformed Churches.

Hebben we een toevoeging tot de Nederlandse Geloofsbelijdenis artikel 14 nodig?

Op dit moment is onder de Canadian Reformed Churches een classis die, omdat zij iedere neiging wil weerstaan om een combinatie te maken tussen de evolutietheorie en hetgeen de Schrift leert, een toevoeging tot de NGB artikel 14 heeft voorgesteld, over de schepping van de mens. Het voorstel is om de woorden toe te voegen dat God schiep “... *het menselijk geslacht door Adam te maken en formeren uit het stof (Gen. 2:7) en Eva uit de zij van Adam (Gen. 2:12-22). Zij werden gemaakt als de eerste twee mensen en als de biologische voorouders van alle andere mensen. Er waren geen pre-Adamiëten, hetzij menselijk, hetzij mensachtig. God maakte en vormde Adam naar Zijn eigen beeld...*”.

De reden voor deze voorgestelde toevoeging is om *theïstische evolutie* te weerstaan. Deze voorgestelde toevoeging lijkt zich te richten op zorgen over enige suggestie dat de mens evolueerde uit andere dieren, waarmee de gehele Schriftopenbaring van de zondeval van de mens en dus de noodzaak en komst van Christus als de tweede Adam zou wegvallen. Deze suggestie, in het kort, is gedaan onder liberale theologen van het verleden. We kunnen ons echter afvragen of deze toevoeging tot de NGB wellicht in de kaart speelt van hen die de *kadertheorie* van de schepping verdedigen, waarbij de speciale plaats van Adam nog wordt onderhouden maar de schepping van het universum en de wereld door het gesproken woord van God wordt ontkend. Men kan zich afvragen of het niet meer gepast zou zijn om simpelweg erbij te blijven dat God alles uit niets schiep door het woord van Zijn mond. Wanneer we ons deze vraag stellen, valt het onmiddellijk op dat in artikel 12 van de *Nederlandse Geloofsbelijdenis* we reeds van Gods Woord onderhouden dat Hij “... *de hemel, de aarde en alle schepselen uit niets heeft geschapen*”. Weerstaat dat niet voldoende enige suggestie van evolutie; want als we niet langer kunnen geloven dat de Schrift duidelijk zegt “... *en God zei: Laat er licht zijn! En er was licht...*” hoe kunnen we dan geloven dat aan het einde van de eeuwen degenen die geloven “*in een oogwenk zullen veranderd worden*” (1 Kor. 15:15, 1 Thess. 4:16)? Enige hint van ontkenning dat God alles schiep uit niets door het spreken van het woord van Zijn mond (Ps. 33:6) moet eenvoudig verworpen worden als strijdig met Gods Woord. Dit is een ontkenning van het geloof, zoals onmiddellijk duidelijk is uit Hebrreeën 11:3 waar het gegeven wordt als het eerste voorbeeld, ter introductie, van geloof! Dr. J. Visscher heeft een punt wanneer hij zich in een recente *Clarion* (een blad voor de *Canadian and American Reformed Churches*, vert.) afvraagt of er een noodzaak is voor deze toevoeging aan onze belijdenissen.[9] Het probleem lijkt meer een gebrek aan moed te zijn erop aan te dringen dat God alles uit niets schiep.

Wat dit alles laat zien is de noodzaak dat de belijdenissen levend blijvend onder de leden van de kerken. Deze belijdenissen blijven alleen nuttig als de leden blijven bij hetgeen daarin wordt onderhouden. Het is reeds enige tijd geleden, maar in een soortgelijke context, dat sommigen een combinatie voorstelden tussen evolutie en dat wat God leert in Zijn Woord. Toen de vraag opkwam: “Onderhoudt u wat we belijden over de inspiratie van Gods Woord zoals

verdedigd in de belijdenissen” was het antwoord: “O ja, ik onderhoud de belijdenissen en geloof dat de Schrift *geïnspireerde mythologie* is”, wat inhoudt dat alles wat we over de schepping krijgen onderwezen een mythe is en dat we de waarheid achter deze verhalen uit het verleden moeten vinden. Echter, het probleem is dat er zoveel manieren zijn waarop het zaad van twijfel kan worden gezaaid en de waarheid van de Schrift ondermijnd. Geen herformulering of aanvullende belijdenissen zijn nuttig tenzij we voorbereid zijn om volledig en verbeterd te verdedigen wat we reeds hebben.

Dit betekent niet dat we onze harten en gedachten volledig moeten sluiten voor mogelijke aanvullende belijdenissen. We kunnen met dankbaarheid terugzien dat zowel kerkleiders als leden tijdens de Grote Reformatie verheugd waren om de waarheid van Gods Woord te omarmen door de belijdenissen die we vandaag hebben. Op een of andere manier, echter, zouden we vandaag graag hetzelfde soort enthousiasme en ongedeelde toewijding aan de belijdenissen zien als duidelijk zichtbaar was in die tijd – precies zoals het duidelijk zichtbaar was uit de reactie van het antwoord van het volk op Jozua’s belijdenis: “*Maar wat mij en mijn huis betreft, wij zullen de Heere dienen*” waarop het volk antwoordde: “*Er is geen sprake van dat wij de Heere zouden verlaten...*”.

[1] P.K.A. de Boer, ‘Maintaining Church Unity in a Confessional Way’, *Una Sancta*, July 11, 2015: pp. 284-286.

[2] In het algemeen stemmen historici overeen dat Athanasius niet de Geloofsbelijdenis van Athanasius zelf heeft opgesteld. Het is mogelijk dat een aantal mannen samen heeft opgesomd wat hij leerde. Niemand is beslist zeker wie deze belijdenis heeft samengesteld.

[3] Katholiek betekent dat de kerk vergaderd wordt vanaf het begin van de tijden tot haar einde, en van alle plaatsen van de wereld.

[4] *Canadian Reformed Synod 1986*, Acta artikel 101.

[5] J. Kamphuis, lezing voor de Theologische Hogeschool, schooldag 1980: “*Is het toegestaan om de Apostolische Geloofsbelijdenis te veranderen?*”

[6] Ik weet niet waarom de FRCA niet het woord *Christelijk* hebben in de *Apostolische Geloofsbelijdenis*. Ik kan uiteraard aanvaarden dat zij dit niet hebben, maar ben voldoende overtuigd door prof. J. Kamphuis' argument ter ondersteuning van het *Canadian Reformed* besluit om dit erin te laten. Het is nooit een kwestie geweest tussen de Australische en Canadese kerken. Ik ben ervan overtuigd dat geen enkel lid of predikant van de Australische of Canadese kerken moeite zou hebben dit woord erin te hebben. Bovendien wordt het woord *Christelijk* gevonden in de *Apostolische Geloofsbelijdenis* in Zondag 7 en haar verklaring, Zondag 21, van de *Heidelbergse Catechismus* zoals gebruikt in de Australische kerken.

[7] *The Standard Bearer*, Vol 50, No. 14, A Step Towards a New Confession in the GKN.

[8] R.C. Janssen, *By this our Subscription*. (<http://theoluniv.ub.rug.nl/31/>) p. 435.

[9] Dr. J. Visscher, Amending the Confession? *Clarion*, Vol 64, No. 11, June 2015.